

УДК 378.046-021.68:61] «363»
DOI: 10.15587/2519-4984.2023.281845

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

А. В. Сидоряко, С. В. Сидоряко

The professional training of the future doctor is based on the development of skills that could solve complex problems in the specialty "Dentistry" in professional activities. Acquiring knowledge in the process of learning, conducting research, introducing innovations into the initial process is characterized by the uncertainty of conditions and requirements. A student of dental education needs not only the mastery of high-quality modern knowledge, combined with manual skills, but also the development of the moral and volitional sphere, creative potential, the ability to take motivated actions and make adequate decisions.

The purpose of the research is to improve the aspects of postgraduate professional training of dentists in extreme conditions.

A term has been set for the improved analysis of the raised issue. Thus, the term "simulative" is defined as "determined in certain conditions", i.e. takes place in a certain situation, "state, condition, circumstances in the country; due to the presence of conditions and circumstances that create a certain situation, certain methods of learning are caused". Modeling is a method of studying phenomena and processes, which is based on replacing one state of learning with another, similar to it but carried out in a different way. In post-graduate pedagogy, modeling is a method of activating educational and practical activities, aimed at improving the level of assimilation of doctors' knowledge and forming the necessary competencies in them.

As our experience shows, it is necessary to conduct a blended online and offline form of education, so with the received benefits and satisfaction of the trainees, using educational platforms to increase the effectiveness of training, doctors receive new theoretical knowledge and improve practical skills in the offline form of education. The advantage of simulation training over other methods makes it possible to form in postgraduates not only professional competence, but also to improve the professional activity. The advantages of offline-online methods of education are the formation of skills in specialists, including not only dentists: theoretical; improvement of practical; creative; communicative; social; reflexive

Keywords: *Dentistry, post-graduate education, simulation, online, offline training, thematic improvement, extraordinary conditions, competences*

How to cite:

Sydoryako, A., Sydoryako, S. (2023). Features of education of postgraduate physicians in extreme conditions. ScienceRise: Pedagogical Education, 3 (54), 32–35. doi: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.281845>

© The Author(s) 2023

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

Професійна підготовка майбутнього лікаря базується на вихованні навичок, які б могли спонукати лікарів розв'язувати складні задачі у професійній діяльності.

Від здобувача стоматологічної освіти потребується не тільки оволодіння якісними знаннями, що поєднуються з мануальними навичками, а й розвитку морально-вольової сфери, творчого потенціалу, здатності до вмотивованих дій та адекватно прийнятих рішень [1].

Словосполучення «екстремальні умови» що до підготовки лікарів, – широкоформатне поняття. Мається на увазі не тільки реалії військового стану в країні, але й тривалий період пандемії коронавірусу. Педагоги всіх навчальних закладів довго знаходилися в обставинах максимально несприятливих для

ефективної комунікації і створення науково-методичних прийомів – на «ізоляції» та «дистанційному спілкуванні». За цей період викладачі набули нових для себе навички організації віддаленого навчання [2].

2. Літературний огляд

З плином часу, карантин змінився військовим станом, а потреба підготовки «якісних» медичних кадрів не зникла. Загострені особливим правовим режимом воєнного стану, тисячі колег-медиків усіх рівнів і ступенів освіти наразі знаходяться прямо на передовій, надаючи допомогу пораненим воїнам ЗСУ й інших силових структур і невідкладну медичну допомогу цивільним мешканцям прифронтових районів. В умовах війни вони координують процеси евакуації мирних жителів, займаються забезпеченням

тилу, медико-психологічної, медико-соціальної реабілітації постраждалих [3].

Враховуючи всі фактори які впливають на проведення навчання, професійна підготовка лікарів-стоматологів методами ситуативного моделювання вивчена недостатньо. Актуальність даного питання обумовлена наявністю низки суперечностей між:

– діючою системою післядипломної підготовки стоматологів в суперечливості її теорії з рівнями впровадження компетентнісного підходу;

– можливостями закладів освіти ситуативного моделювання у післядипломній підготовці стоматологів та недостатнім рівнем його науково-методичної підготовки [4, 5].

Лікар-стоматолог повинен бути здатним до адаптації в умовах військового стану; вибирати стратегії спілкування та демонструвати ефективну міжособистісну взаємодію; формувати нові погляди, ставити та вирішувати проблеми з новітнім поглядом на проблему тощо. Вимогою часу є здатність фахівця адаптуватися до нових викликів та діяти соціально відповідально. Для професійного вирішення даного питання потрібно розширення переліку педагогічних технологій і методів навчання, які потрібні для післядипломного навчання професійних стоматологів в українських закладах вищої медичної освіти [6].

Дуже велику роль відіграють адаптивні дистанційні методи навчання, та формування практичних офлайн вмій знаходити нестандартні рішення [7]. Враховуючи, що метою післядипломної підготовки професійних лікарів є максимальне поєднання теоретичних знань до практичної діяльності, то моделювання на симуляторах удосконалює та піднімає післядипломну освіту на рівень до карантинних обмежень. Удосконалення практичних навичок на симуляторі закріплює на практиці отриманих теоретичних знань з систематизацією отриманої інформації на різних етапах професійної діяльності [8–10].

Післядипломна підготовка стоматолога повинна передбачати не тільки опанування нових знань, удосконалення практичних вмій і навичок, які потрібні для ефективної якісної діяльності, а й набуття фахівцем досвіду роботи в команді та здатності прийняття ефективних рішень в практичній діяльності.

3. Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – удосконалення аспектів післядипломної професійної підготовки стоматологів в екстремальних умовах.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Визначити основні методи навчання, які б підвищували рівень якості післядипломної освіти.
2. Проаналізувати позитивні та негативні сторони очного та заочного методів викладання.
3. Впровадження симультивних методів викладання, та аналіз збереження знань та навиків після закінчення циклу навчання.

4. Матеріали і методи дослідження

Всі процедури, що проводяться в дослідженні за участю курсантів, відповідали етичним стандартам

Всесвітньої медичної асоціації та національного дослідницького комітету, а також Гельсінкської декларації 1975 року переглянутої 59-ою Генеральною асамблеєю ВМА, Сеул, жовтень 2008 року, постанова від 2 жовтня 2013 р. № 755 Київ. Отримана була інформована згода від всіх учасників дослідження.

На кафедрі стоматології післядипломної освіти ННПО ЗДМФУ за 2022 рік було проведено 46 циклів тематичного удосконалення, стажування, спеціалізації. Проведено навчання у 552 $\pm$ 4,6 курсантів. Слухачі були розділені на дві групи: 276 курсантів проходили удосконалення в онлайн режимі, а 276 набиралися знань в офлайн. Програмне наповнення циклів в двох групах було ідентичне. В офлайн режим був доповнений живою дискусією, відпрацюванням практичних навичок та тестовим оцінювання отриманих знань яке можливо проконтролювати.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Широкий доступ до наукових матеріалів, останніх досягнень світової медичної індустрії, розвиток чисельних технологічних методів лікування спонукають лікарів стоматологів до постійного підвищення кваліфікаційних знань. А також в зв'язку з військовою агресією Російської Федерації в Україні стало небезпечно проводити офлайн навчання у всіх навчальних закладах Запорізької області так, як дослідження проводили на її території.

Прагнення України до вступу в ЄС спонукає переорієнтувати освітні програми до європейського стандарту та наповнити їх різноманітними методиками інтерактивного типу. Більше уваги приділяється самостійній роботі слухачів, яку не можна уявити сьогодні без використання освітніх платформ. Враховуючи безпеку слухача, дистанційне навчання не може проходити без досконалих комп'ютерних технологій.

Для удосконаленого розбору порушеної проблеми визначено термін: «симулятивний» тобто «обумовлений в певних умовах», які протікають в певній ситуації: «стан в країні; умови та обставини, що створюють певне становище». Моделювання це метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні одного стану навчання іншим, подібним до нього, але проведеним другим чином. У післядипломній педагогіці моделювання є методом активізації навчально-практичної діяльності, що має на меті удосконалення рівня засвоювання знань лікарів та формування в них необхідних компетентностей.

Отже, можливо уявити, що використання симуляторів, які відтворюють реальні ситуації та професійні завдання, удосконалюють розвиток креативності та творчої самостійності лікарів фахівців всіх спеціальностей. Відповідно, симулятивні ситуації дають можливість імітувати різні навчальні стани під час навчання лікарів в післядипломній освіті з елементами протиріччя, невизначеності, новизни та різноманітності варіантів розвитку ситуації, сприяють активізації процесів рефлексії.

Дослідження специфіки удосконалення професійних навичок фахівців в післядипломному навчанні різного профілю наголошують на введення в освітньому процесі великої кількості інтерактивних мето-

дів навчання, а саме: розв'язання проблемних ситуацій, що виникають у професійній діяльності, застосування імітацій, симуляції, кейсів, індивідуальних і групових проєктів тощо.

На теперішній час Інтернет занурився майже у всі сфери діяльності людини, а кількість населення яке користується ним перевищує 75 %. Ми використовували досвід проведення онлайн занять під час пандемії Covid-19 і вважаємо за доцільне удосконалити методику проведення дистанційного навчання циклів спеціалізації лікарів. Під час навчання слухачі та викладачі утворювали групи у Viber або Telegram, за бажанням аудиторії, для самостійної, переважно позааудиторної роботи з метою розміщення рефератів, для спільного ознайомлення та обговорення корисних посилань. Але при цьому вони не мали змоги проведення групових дискусій, розгляду портфоліо робіт слухачів, спільної підготовки презентації, а також удосконалення практичних навичок.

Розробники навчальних програм не стояли на одному місці та за цей час запровадили освітні платформи такі, як Microsoft Teams, Google suit, Zoom. Перевагами використання цих платформ для навчання були безпека слухачів під час військового стану, і це – головне, зручний для слухачів формат спілкування, висока швидкість комунікації, залученість до навчального процесу всіх бажаних, зберігання учбових матеріалів, з посиланнями на методичні рекомендації, але є одна велика від'ємна характеристика цього безпечного методу навчання – це не можливість удосконалення практичних навичок. З'явилася можливість відкритого обговорення та обміну професійною інформацією, додатково реалізовувати власні амбіції у професійному середовищі. Для викладачів зручним було здійснення функції зворотнього зв'язку зі слухачами, якої не було в чатах тих месенджерів. З метою оптимізації роботи, попередньо визначався час для відповідей на запитання поза заняттями.

Недоліками дистанційного навчання є необхідність наявності підключення до швидкісного інтернету з достатнім трафіком, утворення окремого додатку, або реєстрації на сторонньому ресурсі, що поки обмежує можливість використання при проведенні циклів серед слухачів старшого віку, можливо порушення авторських прав та втрата інформації у випадках блокування платформ різноманітними ботами та відволікання учасників діалогу, що розглядалась.

Але як показує наш досвід потрібно проводити змішану очно-заочну форму навчання, так з отриманими перевагами і задоволеністю слухачів використанням освітніх платформ для підвищення ефективності навчання лікарі отримують нові теоретичні знання та удосконалюють практичні навички на очній формі навчання.

Дослідження проводилося тільки у вищих навчальних закладах зі згоди навчаючихся. Виключали з дослідження курсанти, які були не давали згоду на це, та лікарі які навчалися в офлайн режимі.

Перспективи подальших досліджень. Подальші розробки та впровадження будуть спрямовані на вдосконалення навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки лікарів стоматологів на кафедрі стоматології післядипломної освіти ННІ-ПО «Запорізького державного медико-фармакологічного університету».

6. Висновки

1. Перевага симулятивного навчання від інших методів дає можливість формувати у післядипломників професійну не тільки компетентність, а й удосконалення професійної діяльності.

2. Перевагами очно-заочних методів навчання є формування в фахівців, у тому числі не тільки у стоматологів, вмінь: теоретичних; удосконалення практичних; творчих; комунікативних; соціальних; рефлексивних.

3. Запровадження методів симулятивного моделювання у післядипломному навчанні лікарів стоматологів потребує розуміння навчання нових теоретичних знань та особливостей удосконалення практичних навичок в умовах факультету післядипломної освіти медичного університету в екстремальних умовах.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Література

1. Бабасев, В. М., Стадник, Г. В., Момот, Т. В. (2019). Цифрова трансформація в сфері вищої освіти в умовах глобалізації. Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки, 2 (148), 2–9. doi: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2019-2-148-2-9>
2. Биков, В. Ю.; Кремень, В. Г., Ляшенко, О. І. (Ред.) (2019). Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку, 20–26.
3. Буйницька, О. П., Варченко-Гроценко, Л. О., Грицеляк, Б. І. (2020). Цифровізація закладу вищої освіти. Освітологічний дискурс, 1 (28), 64–79.
4. Власенко, О. В., Родінкова, В. В., Харковенко, Р. В., Сергета, І. В., Драчук, О. П., Агафонов, К. М. та ін. (2023). Навчально-методична конференція актуальні проблеми якісної підготовки медичних кадрів у надзвичайних умовах. Вінниця, 296.
5. Дущенко, О. (2021). Сучасний стан цифрової трансформації освіти. Фізико-математична освіта, 28 (2), 40–45. doi: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-028-2-007>

6. Іванюк, І. В., Овчарук, О. В. (2020). Відповідь українських вчителів на Covid-19: виклики і потреби вико-ристання цифрових інструментів дистанційного навчання. Інформаційні технології і засоби навчання, 77 (3), 282–291. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.3952>
7. Карплюк, С. О. (2019). Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно- цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Київ, 188–197.
8. Палійчук, В. І. (2019). Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх стоматологів методами ситуативного моделювання. Сучасна стоматологія, 5, 106–109.
9. Сухонос, В. В., Гаруст, Ю. В., Шевцов, Я. А. (2019). Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. Правові горизонти, 19 (32), 79–86. doi: <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i19.p79>
10. Стасюк, О. А., Виженко, С. С., Куроєдова, В. Д. (2020). Впровадження елементів дистанційного навчання в післядипломну медичну освіту на кафедрі післядипломної освіти лікарів-ортодонтів., Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика. Полтава, 211–212. Available at: <https://core.ac.uk/reader/347289931>

Received date 04.04.2023

Accepted date 23.05.2023

Published date 31.05.2023

Андрій Вікторович Сидоряко*, кандидат медичних наук, асистент, кафедра «Стоматології післядипломної освіти», Навчально науковий інститут післядипломної освіти, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, пр. Маяковського, 26, м. Запоріжжя, Україна, 69035
E-mail: andrey.sidoryako19@gmail.com

Світлана Василівна Сидоряко, лікар-стоматолог, Україна

*Corresponding author: Andriy Sydoryako, e-mail: andrey.sidoryako19@gmail.com